

Kvaliteta interakcija majke - dojenčeta tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre

Čović, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:323532>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
EDUKACIJSKO – REHABILITACIJSKI FAKULTET

Diplomski rad

Kvaliteta interakcija majka – dojenče tijekom aktivnosti
hranjenja i slobodne igre

Helena Čović

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
EDUKACIJSKO – REHABILITACIJSKI FAKULTET

Diplomski rad

Kvaliteta interakcija majka – dojenče tijekom aktivnosti
hranjenja i slobodne igre

Helena Čović

Doc. dr. sc. Ana Katušić

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad **Kvaliteta interakcija majka – dojenče prilikom aktivnosti hranjenja i igre**, te da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, citirani ili temeljeni na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Helena Čović

Zagreb, rujan 2022.

Zahvale

Veliko hvala mojoj mentorici doc. dr. sc. Ani Katušić, što je vjerovala u mene i osvijestila mi da mogu, a onda kad se čini teškim pokazala da mogu još i više. Hvala na pruženoj prilici da navedenu problematiku, koja za mene ima veliko značenje, razradim upravo u našoj struci, u okviru rane intervencije i to vođena inspirativnom mentoricom i velikom stručnjakinjom.

Zahvalila bih se i izv. prof. dr. sc. Ines Joković – Oreb koja je za vrijeme svoga rada na fakultetu pristupom i znanjem utjecala na mene kao i svim stručnjacima u dosadašnjem obrazovanju koji su ostavili trag u mom životu, zbog čijih sam riječi i pristupa mogla rasti i učiti.

Neizmjerne hvala mojoj obitelji, mojem najvećem osloncu, mami, tati i bratu te osobi koja me slušala, hrabrila i od početka vjerovala, mom Matku.

Hvala čupavcu Maši koja mi je pružala mir i društvo tijekom pisanja.

Hvala malenom D. i njegovoj obitelji što su mi sudjelovanjem u istraživanju omogućili divno iskustvo i završetak studiranja kakvog sam samo mogla zamisliti.

Posebno hvala mami, od koje ne poznajem snažniju i hrabriju, zbog koje postajem snažnija i hrabrija. Za nju i za sve mame!

„Zamisao o savršenom roditeljstvu posve je besmislena. Najbolji roditelji koje dijete može imati jesu oni koji ispravljaju svoje pogreške kada ih uoče.“ – Jesper Juul

Kvaliteta interakcija majka – dojenče tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre

Helena Čović

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Katušić

Rehabilitacija, sofrologija, kreativne i art/ekspresivne terapije

SAŽETAK

Uvid u normalne razvojne i interaktivne obrasce, ali i otkrivanje problema interakcije u dojenčadi omogućava nam procjena odnosa roditelj - dijete kao cjeline. U svrhu uočavanja poremećaja, istraživanja potvrđuju važnost vrednovanja kvalitete interakcije majka – dijete tijekom hranjenja ili igre s određenim instrumentima procjene. Poremećaji koji u pozadini imaju probleme interakcije se često previde ili se za njih ne postavi točna dijagnoza, a doživljaje roditelja prilikom procesa hranjenja čak i za djecu čija je krivulja rasta uredna itekako vrijedi uvažiti.

Cilj ovog diplomskog rada bio je analizirati kvalitetu i specifična obilježja interakcija majka - dojenče bez čimbenika neurorizika tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre. Specifični ciljevi istraživanja obuhvaćali su ispitivanje prisustva i učestalosti promjena facijalnih ekspresija, učestalosti komunikacijskih izmjena, fizičkog kontakta te prilika za slobodu istraživanja dojenčeta u interakciji majka - dojenče. Kriteriji za odabir sudionika ovog istraživanja bili su majka i dojenče rođeno bez čimbenika neurorizika i uredne razvojne linije. Sudionici su muško dojenče u dobi od 17 mjeseci i 10 dana te majka u dobi od 33 godine. Korištena je metoda opservacije pomoću četiri kreirane tablice za provođenje analize video zapisa odnosno interakcija majke i dojenčeta tijekom aktivnosti hranjenja i aktivnosti slobodne igre. Analizom video zapisa, dobio se uvid u reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja i igre u interakciji s majkom te uvid u reakcije majke za vrijeme hranjenja i igre dojenčeta. Uočene su učestale komunikacijske izmjene, fizički kontakt, facijalne ekspresije te prilike za slobodu istraživanja dojenčeta u interakciji majka – dojenče. Rezultati su pokazali uredne obrasce interakcija očekivane za dob dojenčeta te majčino empatično prepoznavanje djetetovih signala i afektivnih stanja u njegovoj borbi za autonomijom.

Ključne riječi: interakcija majka - dojenče, aktivnosti slobodne igre, aktivnosti hranjenja, poremećaj hranjenja, jedenja i rasta u dojenačkoj dobi

Quality of mother – infant interactions during feeding and free play activities

Helena Čović

Supervisor: Ana Katušić, PhD

Rehabilitation, Sophrology, Creative and Art/Expressive Therapies

SUMMARY

An insight into normal developmental and interactive patterns, as well as the detection of interaction problems in infants, enables us to assess the parent-child relationship as a whole. In order to detect disorders, research confirms the importance of evaluating the quality of mother-child interaction during feeding or playing with certain assessment instruments. Disorders which have interaction problems in the background are often overlooked or an accurate diagnosis is not made to them, and parents' experiences during the feeding process, even for children whose growth curve is regular, are very much worth considering.

The aim of this thesis was to analyze the quality and specific characteristics of mother-infant interaction without neurorisk factors during feeding and free play activities. The specific objectives of the research included the examination of the presence and frequency of changes in facial expressions, the frequency of communication changes, physical contact and the opportunity for freedom of research of the infant in mother-infant interaction. The criteria for selecting the participants of this research was a mother and an infant born without neurorisk factors and with an orderly developmental line. The participants are a male infant aged 17 months and 10 days and a mother aged 33. An observation method using four shaped tables was used to analyze video recordings, i.e. mother-infant interaction during feeding activities and free play activities. By analyzing the videos, one gets an insight into the infant's reactions to the time of feeding and play in interaction with the mother, while the other one gets an insight into the mother's reactions to the time of feeding and play of the infant. Frequent communication changes, physical contact, facial expressions and opportunities for freedom of exploration of the infant in mother-infant interaction were observed. The results showed the orderly patterns of interactions expected for the infant's age and the mother's empathic recognition of the child's signals and affective states in his struggle for autonomy.

Key words: mother-infant interaction, free play activities, feeding activities, feeding, eating and growth disorders in infancy

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. RAZVOJ DOJENČADI.....	1
1.1.1. Rana interakcija.....	2
1.1.2. Hranjenje i slobodna igra	2
1.2. (KO)REGULACIJSKI POREMEĆAJI	3
1.2.1. Poremećaj hranjenja, jedenja i rasta dojenčeta	4
1.3. KVALITETA INTERAKCIJE MAJKA - DOJENČE PRILIKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I IGRE	6
1.3.1. Razvojno strukturirani pristup	6
1.3.1.1. Obilježja komunikacije dojenčeta	6
1.3.1.2. Obilježja komunikacije majke.....	8
1.3.2. Feeding Scale i Play Scale	9
2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	11
3. CILJ ISTRAŽIVANJA	12
4. ISTRAŽIVAČKA PITANJA.....	12
5. METODE.....	13
5.1. SUDIONICI ISTRAŽIVANJA.....	13
5.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA.....	14
5.3. NAČIN PROVEDBE ISTRAŽIVANJA/ NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA.....	17
6. REZULTATI.....	18
6.1. ANALIZA INTERAKCIJE DOJENČETA I MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA 18	
6.2. ANALIZA INTERAKCIJE DOJENČETA I MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI IGRANJA ..	24
6.3. USPOREDBA PONAŠANJA DOJENČETA TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I SLOBODNE IGRE U INTERAKCIJI S MAJKOM	30
6.4. USPOREDBA PONAŠANJA MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I SLOBODNE IGRE U INTERAKCIJI S DOJENČETOM	31
7. RASPRAVA	32
8. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA	38
9. ZAKLJUČAK	39
10. LITERATURA	40
11. PRILOG	45

1. UVOD

1.1. RAZVOJ DOJENČADI

U prve 3 godine djetetov je život dinamičan, obilježen brzim razvojem i stjecanjem kognitivnih i socijalnih vještina koje omogućuju da bolje razumije okolinu (Chatoor, Hommel, Sechi, & Lucarelli, 2018). Prema Begovcu (2021e) razvoj djeteta se odvija kroz „razvojne linije“ ili „razvojne zadatke“ što podrazumijeva razvoj različitih funkcija i njihov međusobni utjecaj u određenoj dobi. Dojenačko razdoblje (engl. infancy) može uključivati period od rođenja do 12. odnosno 18. mjeseca, a šire podrazumijeva i period do treće ili pete godine. U navedenom razdoblju, novorođenačka dob se odnosi na razdoblje od rođenja do kraja 4. tjedna (Begovac, 2021d). Razvojni kontekst u dojenačkom razdoblju moguće je pratiti preko procjene djetetove interakcije, osjećaja i prezentiranih tema stoga je od iznimne važnosti upravo znanje o normalnom razvoju dojenčeta (Greenspan, 2003).

Djetetov razvoj selfa ili doživljaja sebe uključuje zrcaljenje kao jednu od temeljnih potreba djeteta (Begovac i Majić, 2021). Pojam zrcaljenja se kroz literaturu višeznačno prikazuje, a Begovac i Majić (2021, str.,60) ističu da: „...uključuje vanjsko ponašanje u smislu imitacije, neverbalno ponašanje, pa sve do intersubjektivnog odnošenja, odnosno dijeljenje nekog unutrašnjeg stanja (afektivno usklađivanje u užem smislu) i posljedičnu verbalizaciju afektivnih stanja.“ Zrcaljenje je definirano kao stvaranje mentalnih reprezentacija afekata u djetetu uz usporedno razvijanje iskustva o sebi i drugima koje omogućuje majka kroz zrcaljenje djetetovih afektivnih stanja (Begovac i Majić, 2021). Također, Winnicott (1971, str., 112) objašnjava zrcaljenje jednostavnije: „Što dijete vidi kada gleda lice majke? Obično vidi sebe. Drugim riječima, majka gleda dijete i odražava na svom licu ono što vidi na svom djetetu...“. Važan je naime i kontekst okoline, odnosno obitelji i zajednice, a od roditelja se očekuje senzitivnost i odgovorljivost prema dojenčetu (Mares i Woodgate, 2017).

1.1.1. Rana interakcija

Rana interakcija se ogleda u svim zbivanjima između majke (okoline) i djeteta, čineći tako dijadu obuhvaćenu svim prijeko potrebnim interakcijama u prvim godinama života, ističu Begovac i Majić (2021). Prema Chatoor i suradnicima (2018) kroz dijadne razmjene svaki partner utječe i regulira ponašanje drugoga te tako čine sustav uzajamnih regulacija. Nedavna istraživanja pokazala su da ranu interakciju majke i djeteta ne karakterizira kontinuirana sinkronizacija, već može varirati u nizu većih ili manjih stupnjeva koordinacije, poremećaja i popravka, a majčinska fleksibilnost za upravljanje tim rasponom je ključna (Beebe i sur., 2010).

Prema Begovcu i Majiću (2021) okolina u koju dijete rođenjem dolazi formirana je kao više ili manje povoljna za razvoj dijade između majke i dojenčeta, a uključuje i podršku djetetova oca. Razina pobuđenosti i afekata dojenčeta regulirana je kroz tjelesnu njegu i igru. Naime, roditelji reagiraju na signale djeteta te vremenom razvijaju veću diferencijaciju. Tako i samo dijete kroz ponavljajuću i uigranu interakciju razvija sposobnost samoregulacije (Begovac i Majić, 2021). Roditelji učenjem i prilagodbom usvajaju nove interaktivne obrasce (Brazelton, 1980) s obzirom na to da svako ponašanje djeteta predstavlja osnovu komunikacije (Nikolić, 1988). Navedeno uključuje neverbalne procese, emocionalno vrlo popraćene, a vremenom će se pretvoriti u verbalne. Sve ono što nepovoljno utječe na raspoloživost majke, primjerice psihičke bolesti majke, transgeneracijski konflikti ili nepovoljne aktualne okolnosti, može ozbiljno narušiti djetetov razvoj, ističu Begovac i Majić (2021).

1.1.2. Hranjenje i slobodna igra

Neverbalna komunikacija, odnosno vokalizacija, intonacija, mimika i pokret imaju svoj osebujan ritam i reciprocitet, a slično tomu postoje ritmovi spavanja i hranjenja. Dojenje se tako odvija na mahove po kojima majka strukturira njegov ritam, a dojenče može jasno osjetiti narušavanje ritma i reciprociteta te odreagirati promjenom ponašanja (Begovac i Majić, 2021). Sama posebnost odnosa između djeteta i majke je u afektivnom usklađivanju (engl. affect attunement) (Stern, 1985 prema Begovac i Majić, 2021) i afektivnoj raspoloživosti (engl. emotional availability) (Emde i Robinson, 1979 prema Begovac i Majić, 2021). Dojenje je prototip interakcije majka – dijete pa se odbijanje hrane može objasniti odbijanjem interakcije (Fuhrmann i sur., 2008 prema Begovac, 2021d). Proces hranjenja prenosi kvalitetu interakcije odnosno majčine prisutne osjećaje, strahove

i fantazije (Begovac, 2021d), a kroz ponovljena iskustva s emocionalno dostupnim skrbnicima tijekom hranjenja ili igre, dojenče uči regulirati svoje emocije i prenijeti ih (Chatoor, i sur., 2018).

Kroz svakodnevnu interakciju u kontekstu skrbi i hranjenje i slobodna igra čine ključna iskustva u razvoju odnosa između majke i djeteta. Iako slobodna igra također zahtijeva uspostavljanje ritma, interakcije hranjenja i interakcije igre odražavaju težnju za različitim razvojnim zadaćama. Također, tijekom slobodne igre majka i dijete mogu sudjelovati u čisto spontanim i ugodnijim aktivnostima dok hranjenje odražava ključne strukturalne događaje svakodnevnog života, navode Chatoor i suradnici (2018).

1.2. (KO)REGULACIJSKI POREMEĆAJI

Koregulacijski poremećaji

Uzbuđenje dojenčadi tijekom interakcije s majkom organizirano je cikličkim oscilacijama i kontinuitetom još od ritmova intrauterinih, ranih neonatalnih pokreta do interakcijskih ritmova prvog socijalnog dijaloga (Stern, 1977). Skrbnik i dijete ulaze u koregulacijsku razmjenu koja integrira i produžuje djetetove prirodne cikluse angažmana i odvajanja (Tronick, 1989) te kokonstruiraju, održavaju i organiziraju pozitivna afektivna stanja u kontekstu društvenih interakcija (Fogel, 1993). Središnji kontekst za regulaciju pozitivnog afekta u dojenačkoj dobi je razmjena licem u lice gdje se pozitivan afekt konstruira i koregulira uz pomoć sinkronizacije roditelj - dojenče. Svaki roditelj tako nudi različita iskustva u afektivnom dijeljenju i regulaciji uzbuđenja. Nadalje, utjecaj roditeljske sinkronizacije ili nedostupnosti može biti posebno izražen u razdobljima reorganizacije, kao što je ulazak u školu ili pubertet, kada raniji načini samoregulacije mogu ustupiti mjesto novim i zrelim ističe Feldman (2003).

Regulacijski poremećaji

Begovac (2021d) navodi kako se termin regulacijski poremećaji u literaturi različito upotrebljava. Naime, u dojenačkom razdoblju (Begovac, 2021d, str., 457) ih definira na sljedeći način: „*U dojenačkoj dobi tjelesni simptomi često su izraz intrapsihičke napetosti pa pretjerano (ekscesivno) plakanje, smetnje spavanja i jedenja možemo smatrati funkcionalnim poremećajima i nazivati ih poremećajima regulacije.*“

Pojavljaju se pojedinačno ili u komorbiditetu, dok je za dijagnosticiranje nužna prisutnost od najmanje jednog mjeseca (Brunner i sur., 2012; Lempp 2014, prema Begovac, 2021d). Ako su smetnje u komorbiditetu, a obiteljski odnosi disfunkcionalni, raste i vjerojatnost pojave problema u odrasloj dobi (Hemmi, Wolke i Schneider, 2011). U dojenačkoj dobi se najčešće radi o prolaznom razvojnom fenomenu te problemi nisu nužni u kasnijoj dobi (Begovac, 2021d). Ipak, ovakvi se poremećaji uglavnom ne zamijete ili se krivo dijagnosticiraju, a samim time i ne liječe pravovremeno (Fuhrmann i sur., 2008 prema Begovac, 2021d). Prirodene organske predispozicije i prolazni neurološki poremećaji pojavljuju se kod velikog broja djece s regulacijskim smetnjama kao odraz nezrelosti središnjeg živčanog sustava, a rizični čimbenici koji mogu pridonijeti pojavi regulacijskih poremećaja su temperament djeteta, psihopatologija skrbnika (Lempp, 2014 prema Begovac, 2021d), stres tijekom trudnoće, nedonošenost, depresija, nezrelost majke, obiteljski, bračni problemi i sl. (Lempp, 2014 prema Begovac, 2021d). U pozadini je najčešće poremećaj same interakcije majka – dijete (Lempp, 2014 prema Begovac, 2021d).

1.2.1. Poremećaj hranjenja, jedenja i rasta dojenčeta

Prema epidemiološkim podacima u do 35 % dojenčadi se pojavljuju regulacijski poremećaji, pojedinačno ili u kombinaciji (Lempp, 2014 prema Begovac, 2021d) dok se pedijatrijski problemi hranjenja javljaju kod svakog četvrtog djeteta ističu Niseteo i Vukadin (2014). Satter (1990, str., 1) navodi da *“Incidencija teških poremećaja hranjenja pri poremećaju interakcije roditelj-dijete je 1-2%, a blažih teškoća u obliku odbijanja hrane 25- 35%”*. Niseteo i Vukadin (2014, str., 201) navode i sljedeće: *„učestalosti javljanja nekog od oblika problema hranjenja kod djece urednog razvoja je 25-45% i čak do 80% u djece s teškoćama u razvoju“*. Ipak, incidenciju i prevalenciju treba pažljivo razmatrati s obzirom na to da struke još nisu usuglašene u definiranju, klasificiranju i dijagnosticiranju poremećaja hranjenja (Niseteo i Vukadin, 2014). Grgurić (2004) navodi da je nepouzdanost podataka posljedica samog izvora podataka, ovisi radi li se o podacima roditelja ili profesionalca. U intervjuu s majkama koje su imale djecu od dvije, tri ili četiri godine, ali s poremećajem hranjenja, samo 3% majki tražilo je liječničku pomoć, a probleme nisu smatrali teškima, tek je za pothranjenu ili pretilu djecu zatražena zdravstvena pomoć (Grgurić, 2004). Ukazuje se i na podcjenjivanje problema od strane primarne zdravstvene zaštite, za onu djecu čija

je krivulja rasta uredna, a roditelji s druge strane doživljavaju trajne poteškoće i stres u njihovom hranjenju (Wright, Parkinson, Shipton i Drewett, 2007).

Prema Maestro i suradnicima (2016) poremećaji hranjenja u dojenačkom razdoblju, u malom udjelu slučajeva (1-5%), mogu biti povezan sa štetnim posljedicama kao što su poremećaji hranjenja u adolescenciji. Poremećaji mogu dovesti do neuspjeha u razvoju dojenčeta, a time su i povezani sa značajnim razvojnim rizicima, u intelektualnom i emocionalnom statusu dojenčeta (*Feeding Disorders of Infants and Toddlers*, 2015). Vidović (2009) ističe važnost pravovremenog otkrivanja i interveniranja kod poremećaja hranjenja kako bi takvi dramatični poremećaji postali rijetki i reverzibilni. Mogu biti uzrokovani raznim poremećajima, organske i/ili neorganske prirode (*Feeding Disorders of Infants and Toddlers*, 2015) i kao posljedica nepravilnog načina prehrane od najranije dobi kako navode Zakanj i Grgurić (2004). Multifaktorska etiologija poremećaja sam tretman i evaluaciju čini složenim i izazovnim (Zakanj i Grgurić, 2004). S razvojnoga gledišta, poremećaj hranjenja u dojenačkoj dobi neki su autori nazvali infantilnom anoreksijom nervozom zbog sličnosti s adolescentnom anoreksijom u borbi za autonomiju (Chatoor, Hirsch, Ganiban, Presinger i Hamburger, 1998). Infantilna anoreksija postaje očita kada se mala djeca prebace na samohranjenje, uz potrebu za podrškom pri razvoju autonomije, navode Chatoor i suradnici (2018).

Suvremeni pristup poremećajima hranjenja stavlja poseban naglasak na potrebu za pozitivnom obiteljskom dinamikom i ispravnim odnosom prema navedenoj problematici na razini primarne zdravstvene skrbi, ističu Zakanj i Grgurić (2004). Multidisciplinarni tim, uz specijalista dječjeg psihijatra, uključuje različite stručnjake poput psihologa, pedijataru, edukacijskih rehabilitatora, socijalnih pedagoga, logopeda, medicinskih sestara i drugih stručnjaka. Tim sa svojim metodama pregleda i procjene (Begovac, 2021b) općim probirom (skrining), razrađenim dijagnostičkim mjerama, preventivnim aktivnostima povećava osjetljivosti cijelog društva, ali i terapijskih mogućnosti navodi Begovac (2021c).

1.3. KVALITETA INTERAKCIJE MAJKA - DOJENČE PRILIKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I IGRE

Begovac (2021b) navodi da se pojedini podatci o dijadnim odnosima mogu naturalistički (nestrukturirano) opisati. Prema Chatoor i suradnicima (2018), tijekom prve godine života, većina interakcija djeteta s njegovateljem događa se oko hranjenja, a regulacija unosa hrane usko je povezana s emocionalnim osjećajem djeteta.

Istraživanja, provedena tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, potvrđuju važnost evaluacije kvalitete interakcije majka - dijete tijekom hranjenja ili igre s određenim provjerenim instrumentima procjene, iako raznolikost metoda promatranja i ljestvica ocjenjivanja stvara probleme u usporedbi različitih studija. Relevantne razlike između hranjenja i slobodne igre ukazuju na važnost evaluacije i jednog i drugog kako bi se razumjela složena kvaliteta interakcije majka - dijete (Stern, 1996 prema Chatoor i sur., 2018).

1.3.1. Razvojno strukturirani pristup

Greenspan (2003) razvojno strukturnim pristupom proučava kako dijete organizira svoje iskustvo u prve tri godine života kroz 4 stupnja. Prva dva stupnja su analogna stupnju individuacije, a ostala dva stupnju konstantnosti objekta (Greenspan, 2003). U prvom stupnju dojenče pokazuje zanimanje za okolinu, prisustvuje (0.-3. mjeseca) i angažira se (2.-7. mjeseci) dok u drugom komunicira gestama i ponašanjem (3.-10. mjeseci) i stvara kompleksan osjećaj selfa (9.-18. mjeseci). U trećem stupnju stvara unutarnje mentalne slike (ideje) i dijeli ih s drugima (tj. simboli, mentalne reprezentacije) (18-48.mjeseci), a u četvrtom stupnju kategorizira ta značenja i uspostavlja veze između njih. Sama iskustvena organizacija osobe uključuje višestruke odrednice (npr. okolišne, biološke) koje utječu na ponašanja te se može proučavati u odnosu na svaku specifičnu liniju razvoja. Greenspan (2003) i suradnici također ističu kako se priroda razvoja odvija u fazama s emocijama u samom središtu.

1.3.1.1. Obilježja komunikacije dojenčeta

Neverbalna komunikacija traje gotovo cijelu prvu godinu života te se temelji na emocijama uz stvaranje kompleksnog osjećaja selfa. Razumijevanje djetetova načina komunikacije, kako također navodi Greenspan (2003), omogućava pristup individualnim iskustvima, otvarajući tako put do točne dijagnoze i učinkovite terapije. Istaknuto je i da je iskustvo organizirano uz adaptivne ili

maladaptivne dimenzije u odnosu na niz specifičnih razvojnih izazova (Greenspan, 2003). Greenspan (2003 prema Begovac, Majić i Jakovina, 2021) tako organizira obilježja komunikacije dojenčeta prilikom hranjenja i igre (3.-18. mjeseca, druga faza) sljedećim odrednicama; Dojenče preverbalno afektivno signalizira te formira prilagodbene coping sposobnosti, a navedeno uključuje facijalne ekspresije, pokrete ruku i nogu, držanje, zvukove. U periodu od 6. – 12. mjeseca, dojenče sve više istražuje i otkriva nove predmete, a od 12. – 18. mjeseca dominiraju funkcionalne igre, npr. gura auto; „telefonira“. Begovac (2021b) navodi i individualno dojenačko ponašanje (npr. afekt, socijalna interakcija s roditeljem) koje uključuje imitacije, geste; upiranje prstom; i dijadno ponašanje (reciprocitet dojenčeta i roditelja, zajednički afekti).

S druge strane, ostali autori ukazuju na patološke obrasce komunikacije prilikom hranjenja i igre dojenčeta. Naime, dojenčad je tada negativnije raspoložena, više zahtijeva pažnju, a unos hrane regulira preko emocionalne umjesto fiziološke potrebe. U težim slučajevima prisutan je neuspjeh u razvoju, zastoj u motoričkom razvoju zbog pothranjenosti te kašnjenje u izražajnom govoru kod neke dojenčadi koja se čini da odbijaju govoriti jer odbijaju jesti (Feeding Disorders of Infants and Toddlers, 2015). Vlašić- Cicvarić, Korotaj- Rožmanić, Knez i Peršić (2008) ukazuju na povećan interes dojenčeta za istraživanje uokolo, a manji za hranjenje (male količine mlijeka tijekom dojenja, zahtijeva češće dojenje) kao i nedosljednost u prihvaćanju hrane i dnevnom kalorijskom unosu te nepokazivanju gladi. Autori ističu da od 6. mjeseca do 3. godine započinje odbijanje hrane i to najčešće u periodu od 9. i 18. mjeseca pri prelasku na hranjenje žličicom i uvođenjem samostalnog hranjenja. Dojenče tada nakon nekoliko zalogaja čvrstim stiskanjem usta odbija jelo, izbacuje pojedeno, baca i gura pribor za jelo te pokušava napustiti stol odnosno izaći iz hranilice. Chatoor, Ganiban, Hirsch, Borman-Spurrell i Mrazek (2000) ukazuju i na faktor stresne atmosfere prilikom jela koja uglavnom uzrokuje dodatnu odbojnost za hranjenje. Niseteo i Vukadin (2014) navode da se u dojenčeta pojavljuje visoko izražena potreba za autonomijom te opisuju dojenčad kao najčešće aktivnu i znatiželjnu, bistru, često s iznadprosječnim kognitivnim razvojem no s čestim poteškoćama s usvajanjem ritmova spavanja i umirivanja. Također, Chatoor i suradnici (2018) opisuju igru dojenčeta tijekom koje dojenčad pokazuje teže ponašanje s više negativnog afekta, povećanu averziju prema pogledu, manje vokalizacije i više dvosmislenih znakova te manje reakcija na pokušaje njihovih majki da ih angažiraju u igri. Begovac (2021b) uočava emocionalnu površnost u raspoloženju dojenčeta bez diferenciranja različitih raspona osjećaja te ne zapaža posebnu privrženost. Dobiva se dojam zaostajanja u socijalno - emocionalnom razvoju.

1.3.1.2. Obilježja komunikacije majke

Prema D. Winnicottu (1965) "dovoljno dobra" majka prepoznaje potrebe djeteta, uživa se u njegove osjećaje te je sposobna ukloniti negativno uzbuđenje. Ainsworth (1969) "optimalnu" majčinsku interakciju opisuje kao osjetljivo i empatično reagiranje na signale djeteta, pružanje čestog fizičkog kontakta, sudjelovanje u obostrano ugodnim aktivnostima, pomaganje dojenčetu da dobije osjećaj slijeda na njegove ili njezine postupke i dopuštanje dojenčetu slobode istraživanja. Prema Chatoor i suradnicima (2018) u tom kontekstu odnos karakterizira visoka razina koordinacije i dvosmjernosti. Odnosno, prema Mares i Woodgate (2017) dijete i roditelj aktivno u interakciji stvaraju ili repariraju komunikaciju koja je kolaborativna i emocionalno usklađena, roditelj identificira emocionalna stanja dojenčadi te organizira svoj odgovor. Prema Begovcu (2021b) ovdje su posebno važni procesi sinkroniciteta interakcije, reciprocitet dojenčeta i roditelja te zajednički afekt uz individualno ponašanje roditelja (npr. afekt, senzitivnost, angažiranost, fleksibilnost, intruzivnost). Majka dakle čeka dijete da započne interakciju i dopušta veće sudjelovanje konkretno u procesu hranjenja, vedrija je i opuštenija u interakciji sa svojim djetetom (*Feeding Disorders of Infants and Toddlers*, 2015).

Obilježja patoloških obrazaca komunikacije majke, prema Chatoor i suradnicima (2018), odnose se na manje dijadičke recipročnosti i viši dijadni sukob, poteškoće empatičnog prepoznavanja djetetovih signala i afektivnih stanja te nametljivost majke (potreba za kontrolom, strukturom vremena, urednošću i samom potrebom da bude potrebna djetetu). Prisutna je dakle intruzivnost ili nesenzitivnost na djetetove kodove (Begovac, 2021f), a stresna atmosfera stvara "začarani krug hranjenja" (Chatoor i sur., 2000). Majčin manjak fleksibilnosti najčešće uključuju nagovaranje dojenčeta da jede više, prisilno hranjenje, odvrćanje igračkama/igrama, hranjenje "na prevaru", hranjenje 24 sata dnevno uključujući i noću te isprobavanje različite vrste hrane ako dojenče ne jede. Hranjenje postaje posao umjesto užitka, a samim time majke postaju tužne, uznemirene ili ljute tijekom interakcija sa svojim djetetom (*Feeding Disorders of Infants and Toddlers*, 2015). Prevladava zabrinutost zbog djetetova slabog uzimanja hrane, frustriranost, anksioznost, iscrpljenost konstantnim fokusiranjem i brigom oko djeteta odnosno hranjenja (Vlašić- Cicvarić i sur., 2008), a negativne emocije su prisutne i tijekom interakcija u igri (Wolke, Scuse i Mathisen, 1990).

1.3.2. Feeding Scale i Play Scale

Feeding Scale

Ljestvica hranjenja je globalna standardizirana ocjenjivačka ljestvica za promatranje interakcija majka - dojenče/malo dijete tijekom 20 minuta hranjenja. Ljestvica opisuje ukupno 46 ponašanja majke i dojenčadi, koja se ocjenjuju u četiri točke na kraju hranjenja i daju pet rezultata na podskalama: (1) Dijadski reciprocitet, (2) Dijadni sukob, (3) Razgovor i ometanje, (4) Borba za kontrolu, (5) Ne-kontingencija majke (Chatoor, Getson, Menvielle, Brasseaux, O'Donnell, Rivera i Mrazek, 1997). Za sve čimbenike visok rezultat odražava veću učestalost ponašanja. Promatrajući značajno povećanje kompetencije u dojenčeta tijekom ovog razvojnog razdoblja pri odabiru stavki na ljestvici treba uzeti u obzir promjene u dojenčetu i odgovarajućem ponašanju roditelja. Ljestvica se može koristiti za procjenu dojenčadi u dobi od 1 mjeseca do 3 godine. Važno razmatranje praktičnosti ljestvice za hranjenje je da se ocjenjivači mogu osposobiti za visoku pouzdanost među ocjenjivačima u prosjeku za 10 sati te da kliničari mogu lako naučiti koristiti ljestvicu za izoštavanje svojih opažачkih i dijagnostičkih vještina. Još jedna prednost je to što nisu potrebni kućni posjeti za utvrđivanje točne procjene poremećaja hranjenja navode Chatoor i suradnici (1997). Zaključeno je da je Skala hranjenja točno identificira 80% dojenčadi s poremećajima hranjenja te može razlikovati dojenčad s različitim tipom razvojnih poremećaja hranjenja kao i od zdrave dojenčadi koja se dobro hrani (*Feeding Disorders of Infants and Toddlers*, 2015).

Play Scale

Play Scale (Ljestvica igre) je razvijena kao komplementarna skala hranjenja kako bi pružila dodatne informacije o interakcijama majke i dojenčeta u manje stresnim okolnostima. Značajke disfunkcionalne igre u kombinaciji s disfunkcionalnim interakcijama hranjenja ukazuju na sve prisutnije neprilagođene interakcijske obrasce u dijadama majka - dojenče/malo dijete. Potvrđuju važnost "dovoljno dobre" majke za rani biološki, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Tijekom 10-minutne igre, majkama je osiguran standardizirani set igračaka primjeren dobi i dobile su upute da se igraju sa svojom djecom kao što to inače rade kod kuće. Igra se snima, a zatim se video zapis ocjenjuje pomoću 38 opisanih ponašanja majka - dojenče/malo dijete. Dvadeset osam stavki se odnose na aktivnosti majke tijekom igre, a ostalih deset na dijete. Faktor 1, Dijadski reciprocitet, ukazuje na pozitivno ponašanje dok preostala tri faktora, Majčinska neodgovornost na znakove dojenčadi, Dijadski sukob i Majčinska nametljivost, odražavaju negativno ponašanje (Chatoor i

sur., 2018). Chatoor i suradnici (2018) u svom istraživanju ukazuju na poteškoće majke da empatično prepoznaju djetetove signale i afektivna stanja što može dovesti do rizika za dijete ne samo u području prehrane već također može utjecati na djetetovu emocionalnu regulaciju u drugim područjima kao što se opaža u aktivnostima slobodne igre.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Navedene teorijske spoznaje naglašavaju važnost znanja o normalnom razvoju u dojenačkoj dobi, odnosa dijade dijete – roditelj kao cjeline te važnost šireg trijadnog i obiteljskog konteksta. Ranu interakciju majke i djeteta ne karakterizira kontinuirana sinkronizacija već je ključna majčinska fleksibilnost za upravljanje tim rasponom ističu Beebe i sur. (2010), a sve ono što nepovoljno utječe na raspoloživost majke može s druge strane ozbiljno narušiti djetetov razvoj napominju Begovac i Majić (2021). Chatoor i suradnici (2018) navode da istraživanja, provedena posljednjih nekoliko desetljeća, potvrđuju važnost vrednovanja kvalitete interakcije majka – dijete tijekom hranjenja ili igre s određenim instrumentima procjene. Istaknuta je važnost pravovremene intervencije i otkrivanja regulacijskih poremećaja pa tako i poremećaja hranjenja u djetinjstvu uz uvažavanje poteškoća i doživljaja roditelja prilikom procesa hranjenja čak i za djecu čija je krivulja rasta uredna (Wright i sur., 2007 prema Maestro i sur., 2016). Takav suvremen pristup u poremećajima hranjenja uključuje multidisciplinarni tim sa svojim metodama procjene (Begovac, 2021c). Međutim, Begovac (2021c) naglašava nedostatnost probira ovakvih poremećaja i nezainteresiranost cijeloga društva. Zakanj i Grgurić (2004) ukazuju kako su tretman i evaluacija poremećaja hranjenja vrlo složeni, ali i izazovni uslijed multifaktorske etiologije tih poremećaja u ranoj dobi.

Ovo istraživanje problematizirat će kvalitetu interakcija majka – dojenče prilikom aktivnosti hranjenja i igre kao jednog od čimbenika pojave regulacijskih poremećaja sa svrhom ukazivanja na pravilne obrasce interakcija.

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

S obzirom na problematiku, opći cilj istraživanja je analizirati kvalitetu i specifična obilježja interakcija majka - dojenče bez čimbenika neurorizika tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre.

Specifični ciljevi istraživanja obuhvaćaju ispitivanje sljedećih oblika ponašanja u interakciji majka - dojenče:

1. Prisustvo i učestalost promjena facijalnih ekspresija
2. Učestalost komunikacijskih izmjena
3. Učestalost fizičkog kontakta
4. Učestalost prilika za slobodu istraživanja dojenčeta

4. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Istraživačka pitanja su formirana u skladu s ciljem istraživanja na sljedeći način:

1. Koliko se učestalo promjene facijalnih ekspresija majke i dojenčeta opažaju tijekom aktivnosti hranjenja i igre?
2. Koliko se učestalo geste i verbalni iskazi majke i dojenčeta opažaju tijekom aktivnosti hranjenja i igre?
3. Kolika je učestalost fizičkog kontakta majke i dojenčeta prilikom aktivnosti hranjenja i slobodne igre?
4. Koliko često majka nudi dojenčetu prilike za slobodno istraživanje tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre?

5. METODE

5.1. SUDIONICI ISTRAŽIVANJA

Za istraživanje korišten je pristup odabiru sudionika koji među sudionicima osigurava veću homogenost ili bolju informiranost o temi. Takva tehnika namjernog uzorkovanja ograničena je na manji broj sudionika i obilježje je fenomenološkog pristupa kvalitativnih istraživanja (Miles i Huberman, 1994).

Kriterij pri odabiru sudionika ovog istraživanja su majka i dojenče rođeno bez čimbenika neurorizika i uredne razvojne linije u dojenačkoj dobi. Prije provedbe istraživanja, roditeljima je objašnjen cilj i način provedbe istraživanja, njihova uloga u istraživanju kao i prava tijekom sudjelovanja u istraživanju. Prije same provedbe istraživanja sudionici su potpisali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju odnosno informirani pristanak

Dojenče je muškog spola, dobi 17 mjeseci i 10 dana, a dob majke je 33 godine.

Dojenče je prvorođenac u obitelji koju čine majka (33) i otac (35). Kao tročlana obitelj žive u stanu. Otac je visokoobrazovan i zaposlen, majka ima završenu srednju stručnu spremu i zaposlena je, trenutno na porodiljnom dopustu. Otac radi. Ispitanik regularno dobiva na težini, rast također u granicama normale. Prema navodu majke uobičajene aktivnosti hranjenja i igre u interakciji s dojenčetom teku bez poteškoća. Nije zabilježen stresan događaj koji bi mogao utjecati na njezinu raspoloživost dojenčetu .

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju, predstavljena je roditeljima. U prvom razgovoru opisana je svrha istraživanja uz navedenu ulogu u istraživanju i doprinos sudionika detaljnim opisom tijekom opservacije. Roditelji su zatim imali pravo sve proučiti i odlučiti se o uključivanju sebe i djeteta u istraživanje. Suglasnost potpisuju sporazumom te istraživač s roditeljima dogovora datume opservacije. Obrazac sporazuma istraživača i roditelja sudionika istraživanja nalazi se u prilogu.

5.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA

Za prikupljanje podataka u istraživanju, u skladu s ciljem i postavljenim istraživačkim pitanjima, korištena je metoda opservacije koja može uključivati prikupljanje podataka neposrednim opažanjem ljudi, pojava, predmeta, uz ili bez sudjelovanja istraživača (promatranje iza stakla/ogledala ili analiza video zapisa). Također, može uključivati i strukturirano praćenje točno određenih oblika ponašanja i aktivnosti (u svrhu evaluacije) te otvoreno praćenje ponašanja/odnosa (etnografska istraživanja, biografske studije) (Milas, 2005).

Za potrebe ovog istraživanja oformljene su četiri tablice za provođenje analize video zapisa interakcija majka – dojenče tijekom aktivnosti hranjenja i aktivnosti slobodne igre. U Tablici 1., analizom video zapisa, dobiva se uvid u reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom, u Tablici 2. prate se reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta. U Tablici 3. praćene su reakcije dojenčeta za vrijeme igre u interakciji s majkom. U Tablici 4. dobiva se uvid u reakcije majke na igru dojenčeta.

Tablica 1. Reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se			
Negativan izraz lica			
Neutralan izraz lica			
Približava se/dodiruje majku			
Udaljava se od majke/okreće leđa			
Gleda u majku			
Preverbalno afektivno signalizira (am-am, mama, tata i sl.)			
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno			
Poseže/istražuje hranu i pribor			
Samostalno se hrani			

Tablica 2. Reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se			
Negativan izraz lica			
Neutralan izraz lica			
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga			
Verbalno opisuje aktivnost djetetu			
Daje pozitivne komentare			
Daje negativne komentare			
Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor			
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti			
Pomaže djetetu u aktivnosti			
Posprema za djetetom			

Tablica 3. Reakcije dojenčeta za vrijeme igre te interakcija s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se			
Negativan izraz lica			
Neutralan izraz lica			
Približava se/ dodiruje majku			
Udaljava se od majke/okreće leđa			
Gleda u majku			
Preverbalno afektivno signalizira			
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno			
Poseže za igračkama			
Samostalno se igra			

Tablica 4. Reakcije majke na igru dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se			
Negativan izraz lica			
Neutralan izraz lica			
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga			
Verbalno opisuje aktivnost djetetu			
Daje pozitivne komentare			
Daje negativne komentare			
Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor			
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti			
Pomaže djetetu u aktivnosti			
Posprema za djetetom			

5.3. NAČIN PROVEDBE ISTRAŽIVANJA/ NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA

Istraživanje se planiralo unaprijed proučavanjem literature za teorijski koncept istraživanja, formiranje cilja te za istraživačka pitanja. Također, za izradu informiranog pristanka, provođenje opservacije te sastavljanje tablica odnosno definiranje područja promatranja.

Istraživanje se provodilo u domu obitelji kroz 2 dana, izrađivanjem video zapisa za opserviranje aktivnosti hranjenja i slobodne igre. Svaki video zapis izrađen je pod istim, sljedećim uvjetima: Majka je prisutna u prostoriji i stoji nasuprot djetetu, u uobičajenom fizičkom i socijalnom kontekstu za dijete u kojem se aktivnosti hranjenja i igre inače provode u obitelji.

Opservacija se provodila analizom video zapisa prilikom aktivnosti hranjenja i igre te bilježenjem pojavnosti i učestalosti oblika interakcije odnosno reakcija majke i djeteta. Snimanje se provodilo dva dana, izradom petnaestominutnih video zapisa majke i dojenčeta u 17. mjesecu njegova života. Prvi video zapis se odnosio na aktivnost hranjenja. Drugi video zapis je sniman odmah idući dan te se odnosio na aktivnost slobodne igre.

Svaki video zapis je podijeljen na tri jednaka dijela koja označavaju početak, sredinu i kraj aktivnosti čineći tako šest točki praćenja četiriju tablica. Prva, druga i treća točka praćenja bit će početak sredina i kraj prvog video zapisa te će se iste analizirati za dobivanje uvida u pojavnost i učestalost reakcija dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom u prvoj tablici. Prva, druga i treća točka praćenja u drugoj tablici daju uvid u pojavnost i učestalost reakcija majke na hranjenje dojenčeta iz prvog video zapisa. Četvrta, peta i šesta točka praćenja u trećoj tablici analizom daju uvid u reakcije dojenčeta za vrijeme igre te interakcija s majkom iz drugog video zapisa. Četvrta, peta i šesta točka praćenja drugog video zapisa daju uvid u reakcije majke na igru dojenčeta u četvrtoj tablici. Oba video zapisa su snimljena u 17. mjesecu života dojenčeta.

Istraživač je nakon svake analize video zapisa upisivao opažanja u obrazac koji je konstruiran u svrhu ovog istraživanja.

Kroz sve svoje faze, istraživanje slijedi načela i standarde Etičkog kodeksa istraživanja s djecom (Vlada Republike Hrvatske, 2003).

6. REZULTATI

6.1. ANALIZA INTERAKCIJE DOJENČETA I MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA

Prva, druga i treća točka praćenja usmjerene su na promatranje reakcija dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom čineći tako početak, sredinu i kraj aktivnosti. Analizom video zapisa u prve tri minute dobiveni su sljedeći rezultati pojavnosti i učestalosti reakcija dojenčeta za vrijeme hranjenja tijekom početka aktivnosti (Tablica 1a):

Dojenče se Smije, odnosno uzvraća majci osmijeh jednom dok Negativan izraz lica nije zabilježen niti jednom. Neutralan izraz lica je zabilježen osam puta. Tijekom prve tri minute dojenče se ne Približava/dodiruje majku već sjedi u hranilici, također se nije Udaljavalo/okretalo leđa majci. Dojenče Gleda u majku jednom u oči dok je ostalih šest puta pratilo pokrete majke. Pet puta Preverbalno afektivno signalizira, četiri puta na samom početku te jednom čekajući hranu. Majku Uključuje u aktivnost gestama jednom, u trećoj minuti. Poseže/istražuje hranu i pribor četiri puta, dva puta poseže za priborom dva puta za hranom. Samostalno hranjenje dojenčeta je zabilježeno šest puta i to dva puta prstima, četiri puta vilicom.

Tablica 1a. Reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1		
Negativan izraz lica	0		
Neutralan izraz lica	8		
Približava se/dodiruje majku	0		
Udaljava se od majke/okreće leđa	0		
Gleda u majku	7		
Preverbalno afektivno signalizira (am-am, mama, tata i sl.)	5		
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	1		
Poseže/istražuje hranu i pribor	4		
Samostalno se hrani	6		

Analizom sljedeće tri minute video zapisa odnosno sredine aktivnosti dobiveni su sljedeći rezultati (Tablica 2b):

U sredini aktivnosti dojenče se također Smije jednom, a Negativan izraz lica nije zabilježen. Devet puta je zabilježen Neutralan izraz lica. Približava se majci, iz hranilice, tri puta. Nije prisutno Udaljavanje od majke/okretanje leđa. Za razliku od prve tri minute, ovdje dojenče Gleda u majku dvanaest puta, od toga deset puta u oči, ostala dva prati aktivnosti koje majka izvodi. U sredini aktivnosti dojenče Preverbalno afektivno signalizira osam puta, od toga dva puta imitira glasanje životinja zatim preverbalno afektivno signalizira dva puta dok poseže te četiri puta uzastopno. Majku Uključuje u aktivnost čak četiri puta. Četiri puta Poseže za hranom i priborom, od toga se zaustavlja i istražuje tri puta. Samostalno hranjenje dojenčeta je zabilježeno petnaest puta. Za razliku od prvog intervala u ovome dojenče više koristi prste i to dvanaest puta, preostala tri puta jede vilicom (nabodenom, udara po tanjuru, stavlja praznu vilicu u usta).

Tablica 1b. Reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1	1	
Negativan izraz lica	0	0	
Neutralan izraz lica	8	9	
Približava se/dodiruje majku	0	3	
Udaljava se od majke/okreće leđa	0	0	
Gleda u majku	7	12	
Preverbalno afektivno signalizira (am-am, mama, tata i sl.)	5	8	
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	1	4	
Poseže/istražuje hranu i pribor	4	4	
Samostalno se hrani	6	15	

Analizom posljednje tri minute video zapisa dobiveni su sljedeći rezultati za kraj aktivnosti (Tablica 1c):

Za kraj aktivnosti dojenče se Smije četiri puta nakon jela, a Neutralan izraz lica je prisutan osam puta. Negativan izraz lica je pokazalo tri puta, ali uzastopno, tijekom čišćenja, poslije jela. Približavanje/dodirivanje majke je zabilježeno jednom dok Udaljavanje/okretanje leđa nije zabilježeno ni jednom. Gleda u majku devet puta od toga samo jednom ju ne gleda u oči. Dojenče čak jedanaest puta Preverbalno afektivno signalizira. Tri puta uključuje majku u aktivnost. Za kraj aktivnosti dojenče više Poseže/istražuje hranu i predmete i to osam puta, a svaki uključuje i istraživanje i posezanje za predmetima. Samostalno hranjenje dojenčeta je zabilježeno osam puta, ali u svakom dojenče stavlja već nabodenu vilicu od strane majke u usta.

Tablica 1c. Reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja u interakciji s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1	1	4
Negativan izraz lica	0	0	3
Neutralan izraz lica	8	9	8
Približava se/dodiruje majku	0	3	1
Udaljava se od majke/okreće leđa	0	0	0
Gleda u majku	7	12	9
Preverbalno afektivno signalizira (am-am, mama, tata i sl.)	5	8	11
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	1	4	3
Poseže/istražuje hranu i pribor	4	4	8
Samostalno se hrani	6	15	8

Prva, druga i treća točka praćenja iz prvog video zapisa, odnose se također i na reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta čineći tako početak, sredinu i kraj aktivnosti. Analizom prve tri minute video zapisa dobiveni su sljedeći rezultati pojavnosti i učestalosti reakcija majke za vrijeme hranjenja dojenčeta tijekom početka aktivnosti (Tablica 2a):

Majka se u početku aktivnosti Smije jednom, Neutralan izraz lica je prisutan sedam puta dok Negativan izraz lica nije zabilježen. Ostvaruje fizički kontakt s djetetom u početku aktivnosti samo prilikom stavljanja djeteta u hranilicu bez grljenja i ljubljenja. U prve tri minute majka devet puta Verbalno opisuje aktivnosti djetetu. Pet puta Daje pozitivne komentare dok Negativni komentari nisu zabilježeni. Majčino Praćenje reakcija dojenčeta i organiziranje vlastita odgovora je zabilježeno sedam puta. Zabilježeno je Prekidanje i preusmjeravanje dojenčeta u aktivnosti dva puta (samo prilikom vezanja u hranilici te pri hlađenju jela). Pomaganje u aktivnosti i Pospremanje za dojenčetom nije zabilježeno.

Tablica 2a. Reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1		
Negativan izraz lica	0		
Neutralan izraz lica	7		
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	0		
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	9		
Daje pozitivne komentare	5		
Daje negativne komentare	0		
Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor	7		
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2		
Pomaže djetetu u aktivnosti	0		
Posprema za djetetom	0		

Analizom iduće tri minute video zapisa, odnosno sredine aktivnosti, dobiveni rezultati su sljedeći (Tablica 2b):

Majka se Smije tri puta kroz sredinu aktivnosti, bez zabilježenog Negativnog izraza lica. Neutralan izraz lica se pojavljuje devet puta. Fizički kontakt s dojenčecom nije ostvaren kao ni u prve tri minute. Verbalno opisivanje aktivnosti djetetu je opaženo sedam puta, Pozitivni komentari dojenčetu pet puta, a Negativni niti jednom. Majka Prati reakcije dojenčeta i organizira vlastiti odgovor čak sedamnaest puta tijekom sredine aktivnosti. Prekida i preusmjerava dojenče u aktivnosti jednom te Pomaže u aktivnosti također jednom (sve prilikom njegova samostalnog hranjenja). Nije prisutno Pospremanje za djetetom.

Tablica 2b. Reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1	3	
Negativan izraz lica	0	0	
Neutralan izraz lica	7	9	
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	0	0	
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	9	7	
Daje pozitivne komentare	5	5	
Daje negativne komentare	0	0	
Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor	7	17	
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2	1	
Pomaže djetetu u aktivnosti	0	1	
Posprema za djetetom	0	0	

Analizom posljednje tri minute video zapisa dobiveni rezultati za kraj aktivnosti su sljedeći (Tablica 2c):

Majka se Smije pet puta kroz kraj aktivnosti, a Negativan izraz lica nije zabilježen dok je Neutralan zabilježen osam puta. Majka tri puta Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga za razliku od prethodna dva intervala u kojima navedeno nije uočeno. Verbalno opisivanje aktivnosti dojenčetu je opaženo četiri puta, Pozitivni komentari pet puta, Negativni ni jednom. Majka devet puta kroz kraj aktivnosti Prati reakcije dojenčeta i organizira vlastiti odgovor. Prekida i preusmjerava dojenče u aktivnosti četiri puta, tri puta prilikom jela i jednom u čišćenju dojenčeta. Tri puta Pomaže dojenčetu u aktivnosti, a Pospremanje za dojenčecom je također zabilježeno tri puta.

Tablica 2c. Reakcije majke za vrijeme hranjenja dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	1	3	5
Negativan izraz lica	0	0	0
Neutralan izraz lica	7	9	8
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	0	0	3
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	9	7	4
Daje pozitivne komentare	5	5	5
Daje negativne komentare	0	0	0
Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor	7	17	9
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2	1	4
Pomaže djetetu u aktivnosti	0	1	3
Posprema za djetetom	0	0	3

6.2. ANALIZA INTERAKCIJE DOJENČETA I MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI IGRANJA

Četvrta, peta i šesta točka praćenja odnose se na drugi video zapis odnosno aktivnost igranja čineći tako početak sredinu i kraj aktivnosti. Analizom video zapisa bilježe se pojavnost i učestalost reakcija dojenčeta za vrijeme igre u interakciji s majkom te su za prve tri minute tj. početak aktivnosti dobiveni sljedeći rezultati (Tablica 3a):

Smijanje dojenčeta je zabilježeno tri puta. Negativan izraz lica je opažen dva puta, oba puta je trajanja od dvije sekunde (dok promatra predmet u majčinoj ruci), a Neutralan izraz lica devet puta. Približavanje i dodirivanje majke je prisutno dva puta kao i Udaljavanje/okretanje leđa majci. Dojenče kroz početak aktivnosti Gleda u majku osam puta, Preverbalno afektivno signalizira deset puta te Uključuje majku u aktivnost pet puta uglavnom gestama. Šest puta Poseže za igračkama. Samostalno se igra dva puta započinjući nove igre, kratkog trajanja (nastavlja pratiti igru majke).

Tablica 3a. Reakcije dojenčeta za vrijeme igre te interakcija s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3		
Negativan izraz lica	2		
Neutralan izraz lica	9		
Približava se/dodiruje majku	2		
Udaljava se od majke/okreće leđa	2		
Gleda u majku	8		
Preverbalno afektivno signalizira	10		
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	5		
Poseže za igračkama	6		
Samostalno se igra	2		

Analizom iduće tri minute video zapisa, odnosno sredine aktivnosti, dobiveni su sljedeći rezultati (Tablica 3b):

Smije se pet puta kroz sredinu aktivnosti, a Negativan izraz lica nije zabilježen kao ni Približavanje/dodirivanje majke. Neutralan izraz lica je zabilježen sedam puta. Udaljavanje/okretanje leđa majci je zabilježeno dva puta no po trajanju od par sekundi nakon čega slijedi praćenje igre majke. Dojenče jedanaest puta Gleda u majku, Preverbalno afektivno signalizira pet puta, uglavnom pokazujući uzbuđenje, a nelagodu jednom. (4:1). Šest puta je zabilježeno Uključivanje majke u aktivnost. Pet puta dojenče Poseže za igračkama, a Samostalno se igra četiri puta započinjući novu aktivnost vrlo kratkog trajanja.

Tablica 3b. Reakcije dojenčeta za vrijeme igre te interakcija s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3	5	
Negativan izraz lica	2	0	
Neutralan izraz lica	9	7	
Približava se/dodiruje majku	2	0	
Udaljava se od majke/okreće leđa	2	2	
Gleda u majku	8	11	
Preverbalno afektivno signalizira	10	5	
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	5	6	
Poseže za igračkama	6	5	
Samostalno se igra	2	4	

Analizom posljednje tri minute video zapisa dobiveni su sljedeći rezultati za kraj aktivnosti (Tablica 3c):

Nije zabilježeno Smijanje ni Negativan izraz lica u dojenčeta. Neutralan izraz lica je zabilježen deset puta. Dodirivanje majke je zabilježeno jednom i to prilikom uzimanja igrački iz ormarića kraj majke. S druge strane Udaljavanje/okretanje leđa majci nije prisutno. Dojenče Gleda u majku četiri puta u posljednje tri minute no nijednom u oči. Preverbalno afektivno signalizira dva puta te Uključuje majku u aktivnost dva puta. Za igračkama Poseže sedam puta kroz kraj aktivnosti. Samostalno se igra jednom u samom kraju aktivnosti.

Tablica 3c. Reakcije dojenčeta za vrijeme igre te interakcija s majkom

DOJENČE	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3	5	0
Negativan izraz lica	2	0	0
Neutralan izraz lica	9	7	10
Približava se/dodiruje majku	2	0	1
Udaljava se od majke/okreće leđa	2	2	0
Gleda u majku	8	11	4
Preverbalno afektivno signalizira	10	5	2
Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno	5	6	2
Poseže za igračkama	6	5	7
Samostalno se igra	2	4	1

Četvrta, peta i šesta točka praćenja drugog video zapisa odnose se na bilježenje reakcija majke na igru dojenčeta čineći tako početak, sredinu i kraj aktivnosti. Analizom video zapisa zabilježeni su sljedeći rezultati pojavnosti i učestalosti reakcija majke na igru dojenčeta u prve tri minute video zapisa (Tablica 4a):

Majka se Smije tri puta na početku aktivnosti dok Negativan izraz lica nije zabilježen. Neutralan izraz je opažen devet puta. Fizički kontakt i ljubljenje dojenčeta je ostvareno također tri puta. Majka Verbalno opisuje aktivnosti sedam puta, a Daje pozitivne komentare pet puta, dok Negativni komentari nisu zabilježeni. Zabilježeno je da četiri puta majka Prati reakcije dojenčeta i organizira vlastit odgovor. Majka dva puta Prekida i preusmjerava dojenče u aktivnosti te mu tri puta Pomaže u aktivnosti. Nije zabilježeno Pospremanje za dojenčetom.

Tablica 4a. Reakcije majke na igru dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3		
Negativan izraz lica	0		
Neutralan izraz lica	9		
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	3		
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	7		
Daje pozitivne komentare	5		
Daje negativne komentare	0		
Prati reakcije i organizira odgovor	4		
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2		
Pomaže djetetu u aktivnosti	3		
Posprema za djetetom	0		

Analizom iduće tri minute, odnosno sredine video zapisa zabilježeni su sljedeći rezultati (Tablica 4b):

Smije se pet puta, a Negativan izraz nije prisutan. Sedam puta je zabilježen Neutralan izraz lica. Majka Ostvaruje fizički kontakt s djetetom jednom. Verbalno opisuje aktivnost dojenčetu osam puta. Pet puta Daje pozitivne komentare i to kroz dva navrata, uzastopno. Negativni komentari nisu zabilježeni. Majka Prati reakcije dojenčeta i organizira odgovor na njih tri puta. Prekida i preusmjerava dojenče u aktivnosti dva puta, s novom idejom i pravilnom upotrebom. Pomaže djetetu u aktivnosti tri puta, prvi put nudi pomoć, preostala dva puta samoinicijativno pomaže. Nije zabilježeno Pospremanje za djetetom.

Tablica 4b. Reakcije majke na igru dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3	5	
Negativan izraz lica	0	0	
Neutralan izraz lica	9	7	
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	3	1	
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	7	8	
Daje pozitivne komentare	5	5	
Daje negativne komentare	0	0	
Prati reakcije i organizira odgovor	4	3	
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2	2	
Pomaže djetetu u aktivnosti	3	3	
Posprema za djetetom	0	0	

Analizom posljednje tri minute video zapisa zabilježeni su sljedeći rezultati za kraj aktivnosti (Tablica 4c):

Majka se Smije jednom, Neutralan izraz lica je zabilježen deset puta, a Negativan izraz lica nije zabilježen kao ni Fizički kontakt s dojenčecom. Pet puta Verbalno opisuje aktivnosti djetetu, a Pozitivne komentare daje tri puta. Negativni komentari nisu prisutni. Majka Prati reakcije djeteta i organizira vlastiti odgovor dva puta. Prekida i preusmjerava dojenče u aktivnosti jednom, a Pomaže u aktivnosti dva puta. Pospremanje za djetetom je zabilježeno jednom u samom kraju aktivnosti

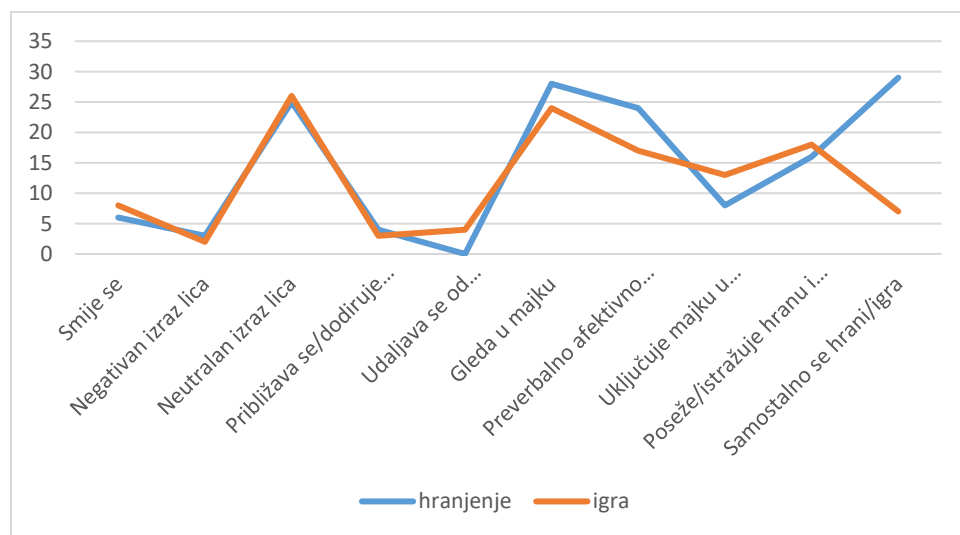
Tablica 4c. Reakcije majke na igru dojenčeta

MAJKA	POČETAK	SREDINA	KRAJ
Smije se	3	5	1
Negativan izraz lica	0	0	0
Neutralan izraz lica	9	7	10
Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga	3	1	0
Verbalno opisuje aktivnost djetetu	7	8	5
Daje pozitivne komentare	5	5	3
Daje negativne komentare	0	0	0
Prati reakcije i organizira odgovor	4	3	2
Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti	2	2	1
Pomaže djetetu u aktivnosti	3	3	2
Posprema za djetetom	0	0	1

6.3. USPOREDBA PONAŠANJA DOJENČETA TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I SLOBODNE IGRE U INTERAKCIJI S MAJKOM

Bilježenjem ukupne pojavnosti svake od čestica, u okviru aktivnosti hranjenja te aktivnosti slobodne igre dojenčeta, dobiveni su sljedeći rezultati za usporedbu ponašanja dojenčeta tijekom navedenih aktivnosti u interakciji s majkom (Grafički prikaz 1):

Dojenče se tijekom aktivnosti hranjenja Smijalo šest puta, a za vrijeme igre osam puta. Negativan izraz lica je tijekom hranjenja zabilježen tri puta te dva puta za vrijeme igre. Neutralan izraz lica je u objema aktivnostima prisutan veći broj puta, dvadeset i pet odnosno dvadeset i šest puta. Dojenče se Približilo/ dotaklo majku četiri puta za vrijeme hranjenja i tri za vrijeme igre. Udaljavanje/okretanje leđa majci nije zabilježeno tijekom aktivnosti hranjenja dok je s druge strane četiri puta zabilježeno tijekom aktivnosti igre. Dojenče dvadeset i osam puta, tijekom aktivnosti hranjenja, Gleda u majku te dvadeset i četiri puta tijekom aktivnosti igre. Preverbalno afektivno signalizira dvadeset i četiri puta, sedamnaest tijekom igre. Tijekom aktivnosti hranjenja dojenče Uključuje majku u aktivnost gestama/verbalno osam puta, a tijekom igre trinaest puta. Za vrijeme hranjenja šesnaest puta Poseže/istražuje hranu i pribor, a igračke osamnaest puta tijekom igre. Dojenče se Samostalno hrani dvadeset i devet puta tijekom aktivnosti hranjenja i sedam puta Samostalno igra tijekom aktivnosti igre.

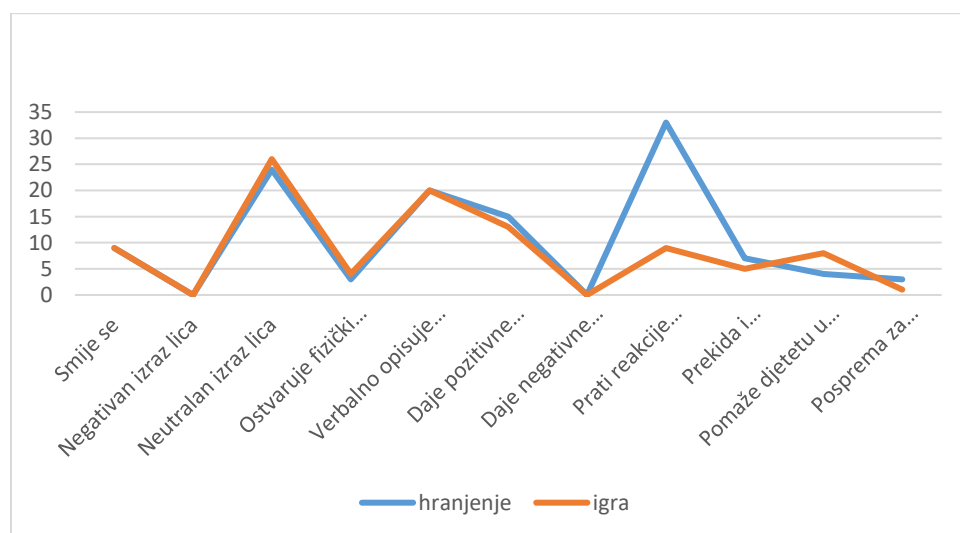

Grafički prikaz 1. Obilježja ponašanja dojenčeta tijekom aktivnosti hranjenja i igre u interakciji s majkom

6.4. USPOREDBA PONAŠANJA MAJKE TIJEKOM AKTIVNOSTI HRANJENJA I SLOBODNE IGRE U INTERAKCIJI S DOJENČETOM

Usporedbom ponašanja majke tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre u interakciji s dojenčecom, odnosno bilježenjem ukupne pojavnosti svake od čestica tijekom navedenih aktivnosti dobiveni su sljedeći rezultati (Grafički prikaz 2):

Majka se tijekom aktivnosti hranjenja ukupno Smijala devet puta, također devet puta i tijekom aktivnosti igre. Nije zabilježen Negativan izraz lica majke tijekom cijele aktivnosti hranjenja i igre. Neutralan izraz lica je s druge strane zabilježen čak dvadeset i četiri odnosno dvadeset i šest puta u aktivnosti hranjenja odnosno igre. Majka Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga tri puta kroz aktivnost hranjenja i četiri puta kroz aktivnost igre. Verbalno opisivanje aktivnosti djetetu je jednako prisutno i to dvadeset puta tijekom obiju aktivnosti. Majka Daje pozitivne komentare u aktivnosti hranjenja petnaest puta i trinaest puta u aktivnosti igre. Negativni komentari majke nisu zabilježeni ni u jednoj aktivnosti. Majka, trideset i tri puta tijekom aktivnosti hranjenja, Prati reakcije djeteta i organizira vlastit odgovor, dok tijekom aktivnosti igre devet puta Prati reakcije djeteta i organizira odgovor. Prekida i preusmjerava dijete u aktivnosti sedam puta tijekom hranjenja i pet puta tijekom igre. Majka Pomaže djetetu u aktivnosti hranjenja četiri puta i osam puta u aktivnosti igre. Pospremanje majke za djetetom je prisutno tri puta u aktivnosti hranjenja i jednom u aktivnosti igre.

Grafički prikaz 2. Obilježja ponašanja majke tijekom aktivnosti hranjenja i igre u interakciji s dojenčecom

7. RASPRAVA

Istraživanje ima za cilj analizirati kvalitetu i specifična obilježja interakcija majke i dojenčeta bez čimbenika neurorizika prateći prisustvo i učestalost promjena facijalnih ekspresija, gesti i verbalnih izraza, fizičkog kontakta te prilika za slobodno istraživanje tijekom aktivnosti hranjenja i igre. Chatoor i suradnici (1997) tako u svom istraživanju ističu pet subskala skale hranjenja; Dijadski reciprocitet, Dijadski sukob, Razgovor i odvracanje pažnje, Borba za kontrolu te Nepredviđene situacije kod majke. U njihovom istraživanju Dijadski reciprocitet je u interakciji majke i djeteta pri hranjenju (djece bez poremećaja hranjenja) bio viši što odgovara našim rezultatima pojavnosti i učestalosti. Naime, bilježe se učestale komunikacijske izmjene, fizički kontakt, facijalne ekspresije te prilike za slobodu istraživanja dojenčeta. Također, se navodi da dojenčad iznad 3. mjeseca pokazuje značajno veći dijadski reciprocitet nego mlađa dojenčad i njihove majke (Chatoor, 1997). Osim toga, istraživanje Chatoor, Egan, Getson, Menvielle i O'Donnell (1987) je ispitivalo obrasce interakcije između majki i dojenčadi tijekom hranjenja i igre od čega je 42 dojenčadi s infantilnom anoreksijom i 30 kontrolnih subjekata, usklađenih po dobi, spolu i rasi. Interakcije su ocijenjene pomoću skale hranjenja i skale igre koju su razvili Chatoor i suradnici. Majke u kontrolnoj skupini su općenito bile vedrije i opuštenije u interakciji sa svojim djetetom. Naime, u našem slučaju, čestice Smijanje, u majke i dojenčeta je stalno prisutno, ali s manjom učestalošću u početku i sredini, a koja raste s krajem aktivnosti. Također je i Dijadski reciprocitet u istraživanju Chatoor i sur., (1987) zabilježen višim u kontrolnoj skupini. U našem istraživanju, Gledanje u majku te Uključivanje majke u aktivnost ima vrhunac u sredini aktivnosti. Čestica Približavanja majci je prisutna tek sredinom i opada krajem aktivnosti. S druge strane majčino Verbalno opisivanje aktivnosti bilježi smanjenje učestalosti prema kraju aktivnosti, a Pozitivni komentari usmjereni dojenčetu ostaju iste učestalosti kroz cijelu aktivnost. Feldman (2003) navedene promjene učestalosti tijekom aktivnosti objašnjava cikličkim oscilacijama u kojima je organizirano uzbuđenje dojenčadi tijekom interakcije majka - dijete i to između stanja niskog i srednjeg uzbuđenja, s ili bez jednog pozitivnog vrhunca. Takvi ritmovi osiguravaju ritmove interakcije prvog socijalnog dijaloga (Stern, 1977). Čini se da je način koregulacije koji dojenče doživljava s majkom karakteriziran stabilnim, reguliranim zaokretima u uzbuđenju i međusobnim fokusiranjem na facijalne i glasovne signale socijalnog partnera (Feldman, 2003). U istraživanju Chatoor i suradnika (1987) je utvrđeno da majke dojenčadi s infantilnom anoreksijom obično nemaju fleksibilnost u ritmu svog ponašanja prema djetetovim znakovima te ih propuste ili

nadjačaju nametanjem svoje volje dojenčetu. Hranjenje tako postaje “posao“ umjesto “užitka”, a dojenče postaje zbunjeno u pogledu razlika između fizičkih osjeta i emocionalnih potreba stoga i unos hrane regulira preko emocionalne umjesto fiziološke potrebe. S druge strane, naše istraživanje bilježi majčino Praćenje reakcija i organiziranje odgovora s visokom učestalošću tijekom cijele, a najvišu u sredini aktivnosti.

Dijadički sukob u interakciji majke i djeteta pri hranjenju, prema Chatoor i sur., (2017) u kontrolnoj skupini (dojenčad bez poremećaja hranjenja) bilježi niže rezultate kao što je i u našem slučaju potvrđeno za Negativan izraz lica dojenčeta, Udaljavanje/okretanje leđa majci te Negativan izraz lica majke i Negativne komentare usmjerene dojenčetu. Naime, pojavnost i učestalost navedenih čestica nije zabilježena osim za Negativan izraza lica dojenčeta u posljednje tri minute aktivnosti kada je dojenče bilo prekinuto zbog čišćenja lica. Također, prema istraživanju Chatoor (1997) vrijedi istaknuti da tijekom razdoblja od 12. do 18. mjeseca većina male djece prelazi na samostalno hranjenje i čini se da je to povezano s porastom Dijadičkog sukoba i Borbom za kontrolu. Tako su i rezultati čestice Samostalno hranjenje također viši, posebice u sredini aktivnosti. S druge strane dobiveni su niži rezultati kod Pospremanja majke, s pojavnosti tek u posljednje tri minute aktivnosti. Također u istraživanju Chatoor i suradnika (1987), majke dojenčadi bez poremećaja hranjenja su češće čekale da dijete započne interakciju i dopuštale su veće sudjelovanje djeteta u procesu hranjenja.

Za subskalu Razgovor i odvratanje pažnje, u istraživanju Chatoor (1997) kontrolna skupina bilježi malo niže rezultate nego skupina majke i dojenčadi s poremećajem hranjenja. Naime, u našem istraživanju dojenče Preverbalno afektivno signalizira kroz cijelu aktivnost s porastom u posljednje tri minute. Čini se da se "Razgovor i odvratanje pažnje" linearno mijenjaju s godinama. Što su dojenčad starija, više se čini da su zaokupljeni razgovorom i odvratanjem pažnje tijekom hranjenja (Chatoor, 1997). Dojenče Poseže i istražuje hranu i pribor kroz čitavu aktivnost s porastom učestalosti na samom kraju. Majka s druge strane Prekida i preusmjerava dojenče najviše u posljednje tri minute (četiri puta) kada dojenče započinje s igrom u hranilici. Također, majka Pomaže dojenčetu u sredini aktivnosti (jednom) i na kraju (tri puta), ali ne i na početku. Navedena ponašanja se prvenstveno javljaju kod majki starije dojenčadi kako ističe Chatoor (1997). U istraživanju Chatoor (1997), za subskalu Nepredviđene situacije kod majke, ocjene interakcija majke i djeteta pri hranjenju kod kontrolne skupine imale su niže vrijednosti od skupine s

poremećajem hranjenja. U skladu s navedenim, rezultati u našem istraživanju pokazuju kako majka zaigrano dodiruje dojenče, odnosno Ostvaruje fizički kontakt s dojenčecom i ljubi ga samo u posljednje tri minute (tri puta) dok prethodna pojavnost nije zabilježena.

Istraživanje Chatoor i suradnika (2018) pruža informacije o interakciji majke i dojenčeta tijekom aktivnosti slobodne igre. Štoviše, pronađene su značajne povezanosti između Dimenzija ljestvice hranjenja i igre, posebno u skupini majki i njihove djece s poremećajem hranjenja, pokazujući da disfunkcionalne interakcije mogu uključivati i kontekst hranjenja i igre te karakteriziraju sveprisutniju neprilagodbu unutar dijada i izvan konfliktnih razmjena između majke i djeteta. Rezultati njihovog istraživanja pokazali su manje Dijadičke recipročnosti, majčinsko Nereagiranja na znakove dojenčeta te viši rezultati majčinske Nametljivosti i Dijadskog sukoba u skupini s poremećajem hranjenja u odnosu na podudarne kontrolne skupine.

U našem istraživanju rezultati tzv. dijadičke recipročnosti bilježe visoku učestalost. Naime, majka i dojenče se u početku i sredini aktivnosti jednak broj puta Smiju, dok za kraj aktivnosti osmijeh u dojenčeta nije zabilježen ni jednom, a u majke jednom. Dojenče se Približava majci i dodiruje ju samo u početku i kraju aktivnosti mali broj puta, Gleda u majku tijekom cijele aktivnosti najviše u sredini te Preverbalno afektivno signalizira također tijekom cijele aktivnosti s opadanjem prema kraju. Dojenče Uključuje majku u aktivnost najviše na početku i sredini aktivnosti, a majka Verbalno opisuje aktivnost dojenčetu te Daje pozitivne komentare najviše na početku i sredini aktivnosti. Kao što je prethodno spomenuto tijekom interakcije majka-dijete dolazi do cikličkih oscilacija između stanja niskog i srednjeg uzbuđenja s ili bez jednog pozitivnog vrhunca što ponovo objašnjava raznolikost učestalosti pojavljivanja u navedenim česticama. Prema Chatoor i suradnicima (2018) ovi rezultati ukazuju na pozitivna ponašanja u interakciji majka - dojenče te odražavaju kvalitetu povezanosti i afektivnog angažmana između majke i djeteta.

Prema istraživanju Chatoor i suradnika (2018) Dijadski sukob s druge strane se odnosi na stupanj do kojeg roditelj pokazuje tjeskobu, uznemirenost, ljutnju i/ili daje negativne ili kritičke primjedbe o djetetu ili kritizira djetetovu igru, te u kojoj mjeri dijete izgleda uznemireno i/ili ljutito tijekom cijelog razdoblja promatranja. U našem istraživanju Negativan izraz lica prisutan je kod dojenčeta samo u početku aktivnosti dok gleda u pločicu koju mama opisuje i to dva puta u kratkom trajanju, više nije zabilježen ni jednom. Negativan izraz lica u majke nije zabilježen kao ni Negativni

komentari usmjereni dojenčetu. Dojenče se Udaljava od majke dva puta u početku i dva puta u sredini aktivnosti na vrlo kratak period. Naime, prema Chatoor i suradnicima (2018) kasnija dob dojenčeta uključuje pregovaranje o pitanjima autonomije i ovisnosti između roditelja i djeteta. Tijekom ove faze dijete treba podršku za razvoj autonomije dok viša razina Dijadnog sukoba, majčinske Nametljivosti i niži Reciprocitet unutar interakcije majka-dijete ukazuju na poteškoće majke da empatično prepozna djetetove signale i afektivna stanja. To može dovesti do rizika za dijete ne samo u području prehrane, ali također može utjecati na djetetovu emocionalnu regulaciju u drugim područjima, kao što se vidi u slobodnoj igri.

Majčino Nereagiranje na znakove dojenčeta odnosi se na stupanj u kojem roditelj ne podržava i nesvjestan je djetetovih tekućih aktivnosti tijekom igre (Chatoor i sur., 2018). Rezultati našeg istraživanja bilježe da majka kroz aktivnost Prati reakcije dojenčeta i organizira odgovor, i to najviše na početku, s padom prema kraju aktivnosti.

Majčinska Nametljivost opisuje u kojoj mjeri majka nepotrebno postupa sa svojim djetetom, djeluje proizvoljno i ometa djetetove tekuće aktivnosti ili u kojoj mjeri roditelj usmjerava djetetovu igru verbalno i/ili fizički dok ponašanje roditelja nije u skladu s djetetovim interesima ili znakovima navodi Chatoor i suradnici (2018). Rezultati u našem istraživanju pokazuju da majka Ostvaruje fizički kontakt s djetetom i ljubi ga odnosno iznenadno zaigrano pristupa djetetu grleći ga u početku aktivnosti i jednom u sredini. Prekida i preusmjerava dijete dva puta u početku i sredini aktivnosti te jednom na kraju. Također, Pomaže djetetu tri puta u početku i sredini aktivnosti i dva na kraju. S druge strane dojenče s većom učestalošću Poseže za predmetima i istražuje ih te se Samostalno igra najviše u sredini aktivnosti dok u početku dva puta i na kraju jednom. Isto tako majka Posprema za dojenčecom jednom na samom kraju aktivnosti. Prema istraživanju Chatoor i suradnika (2018) navedeno ne upućuje na višu razinu majčinske nametljivosti koja bi ukazivala na poteškoće majke da empatično prepozna djetetove signale i afektivna stanja.

Chatoor i suradnici (2018) ističu kako se ključni strukturalni događaji u svakodnevnom životu odražavaju kroz aktivnost hranjenja, a slobodna igra s druge strane uključuje spontane i ugodne aktivnosti. Obje aktivnosti zahtijevaju uspostavljanje ritma čineći tako ključna iskustva u razvoju odnosa između majke i djeteta.

Naime, dojenče uči regulirati svoje emocije upravo kroz interakciju s emocionalno dostupnim roditeljima u zajedničkim aktivnostima hranjenja i slobodne igre. (Chatoor, i sur.,2018). Tako u našem istraživanju krivulje u Grafičkom prikazu 1., ukazuju na slične ukupne rezultate svake čestice u aktivnosti hranjenja i igre dojenčeta. Među aktivnostima, ukupni rezultati uglavnom variraju za čestice Smijanje dojenčeta, Negativan izraz lica, Neutralan izraz lica Približavanje/dodirivanje majke, Gledanje u majku te Posezanje/istraživanje hrane i pribora/igračaka. Dojenče Preverbalno afektivno signalizira s šest puta češće u aktivnosti hranjenja nego u aktivnosti igre no u oba slučaja se radi o visokoj učestalosti, kao i za Uključivanje majke u aktivnost gdje u aktivnosti hranjenja dojenče uključuje majku pet puta češće nego u aktivnosti igre. Udaljavanje od majke nije zabilježeno tijekom hranjenja, dok je četiri puta zabilježeno tijekom igre koja se za razliku od hranjenja odvijala u većem radnom prostoru, a ne za stolom. Svako okretanje leđa i udaljavanje od majke prilikom hranjenja upućuje na odbijanje hrane, a prema Begovcu (2021d) sam proces hranjenja prenosi ujedno i kvalitetu interakcije koja se u našem slučaju čini povoljna. Razlika je vidljiva u usporedbi čestice Samostalno hranjenje odnosno Samostalna igra. Dijete se više puta Samostalno hranilo tijekom aktivnosti hranjenja dok je tijekom aktivnosti igre više pratilo i ponavljalo aktivnosti majke nego se Samostalno igralo. Naime, od 12. – 18. mjeseca dominiraju elementi funkcionalne igre, npr. guranje auta, a samo praćenje i ponavljanje aktivnosti majke može upućivati na početak razvoja rane simbolizacije koja se odvija od 18.mjeseca, gdje dojenče npr. “hrani“ mamu (Begovac, 2021b). Također, viši rezultati Samostalnog hranjenja ukazuju na fazu razvoja autonomije u dojenčeta (Chatoor i sur., 2018).

Prema Grafičkom prikazu 2., odnosno usporedbom obilježja ponašanja majke u aktivnosti hranjenja i igre, četiri su čestice istovjetne rezultatima. Čestice Negativan izraz lica i Negativni komentari majke nisu zabilježeni ni u jednoj aktivnosti, a s druge strane Smijanje i Verbalno opisivanje aktivnosti djetetu su prisutni u obje aktivnosti s istom učestalošću. Neutralan izraz lica bilježi visoku učestalost. Navedeno upućuje na uredne obrasce interakcije u obje aktivnosti s obzirom na to da ukoliko u roditelja prevladava konstanta anksioznost s iscrpljenošću zbog brige oko hranjenja dojenčeta, negativne emocijama se mogu prenijeti na interakcije tijekom igre (Wolke, Scuse i Mathisen, 1990). Pozitivni komentari bilježe veću učestalost od Prekidanja i preusmjeravanja djeteta od strane majke. Majka više Pomaže djetetu u aktivnosti igre, dok manje Posprema za djetetom tijekom aktivnosti igranja. Najveća razlika je uočljiva u Praćenju reakcija djeteta i organiziranju vlastita odgovora u aktivnosti hranjenja i igre. Naime, majka više Prati

reakcije i organizira odgovor u aktivnosti hranjenja što se može objasniti fleksibilnošću odnosno praćenjem djetetovih reakcija gladi i sitosti (Chatoor i sur., 1987) dok s druge strane navedeno u aktivnosti igre možemo povezati s manjom Samostalnošću dojenčeta za vrijeme igre nego li za vrijeme hranjenja (zabilježenom u usporedbi obilježja ponašanja dojenčeta) uslijed dominacije funkcionalne igre u dojenčeta (Begovac, 2021b) i borbe za autonomijom (Chatoor i sur., 2018) koje se javljaju u dobi sudionika istraživanja.

8. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

U okviru istraživanja promatrana je interakcija između jednog dojenčeta i majke čineći to isključivo njihovim slučajem. Uzorak je reprezentativan za teoriju, ali ne i za generalizaciju na cijelu populaciju.

Također, treba uzeti u obzir kako je prisustvo kamere moglo biti ometajući čimbenik, kako za ponašanje dojenčeta, ali i majke koja je uslijed ispitne situacije mogla promijeniti svoje uobičajeno ponašanje u interakciji sa svojim djetetom.

9. ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem problematizirala se kvaliteta interakcija majka – dojenče, prilikom aktivnosti hranjenja i igre kao jednog od čimbenika pojave regulacijskih poremećaja, sa svrhom ukazivanja na pravilne obrasce interakcija. Cilj istraživanja odnosio se na analiziranje kvalitete i specifičnih obilježja interakcija majka - dojenče bez čimbenika neurorizika tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre.

U skladu s provedenim istraživanjima u literaturi rezultati su pokazali uredne obrasce interakcija očekivane za dob dojenčeta. Tijekom razdoblja od 12. do 18. mjeseca dojenčad prelazi na samohranjenje te im je potrebna podrška za razvoj autonomije. Rezultati istraživanja ne upućuju na višu razinu majčinske nametljivosti, majka empatično prepoznaje djetetove signale i afektivna stanja u njegovoj borbi za autonomijom, odnosno, prisutne su i učestale komunikacijske izmjene, fizički kontakt, facijalne ekspresije te prilike za slobodu istraživanja dojenčeta.

U prvoj godini života dojenčeta, većina interakcija se odvija upravo oko hranjenja odnosno igre kao manje stresne aktivnosti. Istraživanja potvrđuju važnost evaluacije obje aktivnosti te važnost pravovremenog interveniranja uz uvažavanje doživljaja odnosno poteškoća roditelja čak i ako dojenčad ima urednu krivulju rasta (Wright i sur., 2007 prema Maestro i sur., 2016).

Ovim istraživanjem nastoji se dati uvid u pozitivnu obiteljsku dinamiku te naglasiti potreba za suvremenim i multidisciplinarnim pristupom u dojenačkom razdoblju. Iako ne donosi nove zaključke, istraživanje daje pregled urednih obrazaca interakcije majka – dojenče.

10. LITERATURA

1. Ainsworth, M.D.S. (1969). Object relations, dependency and attachment. A theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40, 969-1025. Preuzeto s http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/courses/620/pdf_files/attach_depend.pdf
2. Beebe, B., Jaffe, J., Markese, S., Buck, K., Chen, H., Cohen, P.,...& Feldstein, S. (2010). The origins of 12-month attachment: A microanalysis of 4-month mother–infant interaction. *Attachment & Human Development*, 12(1-2), 3–141. Preuzeto s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20390524/>
3. Begovac, I. (2021a). Anamneza i opservacija u novorođenčeta, dojenčeta, u dobi „trčkarala“ i u predškolskoj dobi. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 231-239). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
4. Begovac, I. (2021b). Dijagnostički proces u novorođenčeta, dojenčeta, u dobi „trčkarala“ i u predškolskoj dobi. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 239- 262). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
5. Begovac, I. (2021c). Perinatalno mentalno zdravlje i perinatalna psihijatrija, te psihički poremećaji roditelja i njihovi učinci na fetus i dijete. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 442- 456). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
6. Begovac, I. (2021d). Poremećaji u dojenačkoj dobi, dobi „trčkarala“, te u predškolskoj dobi. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 456- 471). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
7. Begovac, I. (2021e). Pregled razvoja djeteta–podjela prema dobi. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 135- 148). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
8. Begovac, I. (2021f). Psihički status za školsku djecu i adolescente. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 272-290). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>

9. Begovac, I., Majić, G. (2021). Pregled razvoja ličnosti-teorijski modeli 1. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija* (str. 56- 76). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
10. Begovac, I., Majić, G., i Jakovina, T. (2021). Pregled razvoja ličnosti-teorijski modeli 2. U Begovac, I. (ur.), *Dječja i adolescentna psihijatrija*. (str. 76- 92). (Urednička knjiga). Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://repozitorij.mef.unizg.hr/islandora/object/mef:3027>
11. Brazelton T.B. (1980). Neonatal Assessment. U: Greenspan, S.I., Pollock, G.H. (ur.), *The Course of Life: Psychoanalytic Contributions Toward Understanding Personality Development*. Adelphi: National Institute of Mental Health; Vol I. str. 203-234. Preuzeto s <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.b4985688&view=1up&seq=11&skin=2021>
12. Chatoor, I., Egan, J., Getson, P., Menvielle, E., & O'donnell, R. (1988). Mother - infant interactions in infantile anorexia nervosa. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 27(5), 535-540. Preuzeto s <https://doi.org/10.1097/00004583-198809000-00003>
13. Chatoor, I., Ganiban, J., Hirsch, R., Borman-Spurrell, E., & Mrazek, D. A. (2000). Maternal characteristics and toddler temperament in infantile anorexia. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(6), 743-751. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/12472698_Maternal_Characteristics_and_Toddler_Temperament_in_Infantile_Anorexia
14. Chatoor, I., Getson, P., Menvielle, E., Brasseaux, C., O'Donnell, R., Rivera, Y., & Mrazek, D. A. (1997). A feeding scale for research and clinical practice to assess mother—infant interactions in the first three years of life. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 18(1), 76-91. Preuzeto s <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/10970355>
15. Chatoor, I., Hirsch, R., Ganiban, J., Persinger, M., & Hamburger, E. (1998). Diagnosing infantile anorexia: the observation of mother-infant interactions. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 37(9), 959-967. Preuzeto s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9735615/>

16. Chatoor, I., Hommel, S., Sechi, C., & Lucarelli, L. (2018). Development of the Parent-child play scale for use in children with feeding disorders. *Infant mental health journal*, 39(2), 153-169. Preuzeto s <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/10970355>
17. Feldman, R. (2003). Infant–mother and infant–father synchrony: The coregulation of positive arousal. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 24(1), 1-23. Preuzeto s <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/10970355>
18. Fogel, A. (1993). The origins of communication, self, and culture. *Alan Fogel. Developing through relationships: Origins of communication, self, and culture*, 10-27. Preuzeto s <https://collections.lib.utah.edu/ark:/87278/s6tt581w>
19. Greenspan, S.I. (2003). *The clinical interview of the child*. Washington: American Psychiatric Publishing Inc., Vol 3. Preuzeto s <http://www.nikavincencenter.ir/upload/book/sample/f718a16cc9666199cb8d2e4d832bf5bb.pdf>
20. Grgurić, J. (2004). Poremećaj hranjenja u djece-sve veći problem današnjice. *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, 10(52), 75-76. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/31745>
21. Hemmi, M. H., Wolke, D., & Schneider, S. (2011). Associations between problems with crying, sleeping and/or feeding in infancy and long-term behavioural outcomes in childhood: a meta-analysis. *Archives of disease in childhood*, 96(7), 622-629. Preuzeto s https://www.academia.edu/60721494/Associations_between_problems_with_crying_sleeping_and_or_feeding_in_infancy_and_long_term_behavioural_outcomes_in_childhood_a_meta_analysis
22. Maestro, S., Cordella, M. R., Intorcchia, C., Roversi, C., Scardigli, S., Silvestri, V., & Sara Calderoni, M. D. (2016). Parent-child interaction treatment for preschoolers with feeding disorders. *Israel Journal of Psychiatry*, 53(3), 63. Preuzeto s https://www.researchgate.net/profile/Olivia-Curzio/publication/317041910_Parent-child_Interaction_Treatment_for_Preschoolers_with_Feeding_Disorders/links/592d4e424585156a2e9012f2/Parent-child-Interaction-Treatment-for-Preschoolers-with-Feeding-Disorders.pdf
23. Mares S, Woodgate S. (2017). The clinical assessment of infants, preschoolers and their families. In Rey JM(ed), *IACAPAP e-Textbook of child and adolescent mental health*. Geneva: International Association for Child and Adolescent Psychiatry and Allied Professions.

https://iacapap.org/_Resources/Persistent/13956e0dc85b911b543f30da986e00316d892b07/A.4-Infant-assessment-2017.pdf

24. Nikolić, S. (1988). Mentalni poremećaji u djece i omladine 1. *Školska knjiga, Zagreb.*
25. Niseteo, T., i Vukadin, M. (2014). Multidisciplinarni pristup dijagnostici i liječenju neorganskih poremećaja hranjenja u djece. *Paediatr Croat.* 2014; 58 (Supl 1): 201-206. Preuzeto s <http://hpps.kbsplit.hr/hpps-2014/PDF/Dok42.pdf>
26. Satter, E. (1990). The feeding relationship: problems and interventions. *The Journal of pediatrics*, 117(2), S181-S189. Preuzeto s https://docksci.com/the-feeding-relationship-problems-and-interventions_5f3ad311097c4729488b4599.html
27. Stern, D.N. (1977). The first relationship: Infant and mother. *Cambridge: Cambridge University Press.* Preuzeto s https://www.academia.edu/8767540/Daniel_N_Stern_The_First_Relationship_Infant_a_Book_Fi_org
28. The Child Advocate, 21.03.2015., *Feeding Disorders of Infants and Toddlers.* Preuzeto s <https://childadvocate.net/feeding-disorders-of-infants-and-toddlers/>
29. Tronick, E.Z. (1989). Emotions and emotional communication in infants. *American Psychologist*, 44, 112–119. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/20503345_Emotions_and_Emotional_Communication_in_Infants
30. Vidović, V. (2009). Poremećaji hranjenja i jedenja u ranoj dojenačkoj dobi, djetinjstvu i adolescenciji. *Medicus*, 18(2_Adolescencija), 185-191. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/57168>
31. Vlašić-Cievarić, I., Korotaj-Rožmanić, Z., Knez, R., i Peršić, M. (2008). Poremećaji uzimanja hrane i hranjenja u ranom djetinjstvu. *Paedia Croat*, 116-120. Preuzeto s <https://www.hpps.com.hr/sites/default/files/Dokumenti/2008/pdf/dok20.pdf>
32. Winnicott, D.W. (1971). *Playing and Reality. London, Tavistock Publications*, 1-156. Preuzeto s https://mindsplain.com/wp-content/uploads/2020/08/Winnicott_-_Playing-and-Reality.pdf
33. Winnicott D. (1965). The maturational process and the facilitating environment. *London, Hogart Press.* Preuzeto s <http://doctorabedin.org/wp-content/uploads/2015/07/Donald-Winnicott-The-Maturational-Process-and-the-Facilitating-Environment-1965.pdf>

34. Wolke, D., Skuse, D., & Mathisen, B. (1990). Behavioral style in failure-to-thrive infants: A preliminary communication. *Journal of Pediatric Psychology*, *15*, 237–254. Preuzeto s <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/2374078/>
35. Wright, C. M., Parkinson, K. N., Shipton, D., & Drewett, R. F. (2007). How do toddler eating problems relate to their eating behavior, food preferences, and growth?. *Pediatrics*, *120*(4), e1069-e1075. Preuzeto s https://www.academia.edu/4612392/How_Do_Toddler_Eating_Problems_Relate_to_Their_Eating_Behavior_Food_Preferences_and_Growth

11. PRILOG

Prilog 1. Informirani pristanak na sudjelovanje u istraživanju

INFORMIRANI PRISTANAK NA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

NASLOV (NAZIV) ISTRAŽIVANJA

Kvaliteta interakcija majka – dojenče prilikom aktivnosti hranjenja i slobodne igre

IME I PREZIME VODITELJA ISTRAŽIVANJA (ISPITIVAČA)

Helena Čović,

Pod vodstvom supervizorice doc.dr.sc. Ane Katušić

Poštovani,

željeli bismo Vas zamoliti da odobrite da Vi _____ (ime i prezime) i Vaše dijete _____ (ime i prezime) budete uključeni u istraživanja pod nazivom Kvaliteta interakcija majka – dojenče prilikom aktivnosti hranjenja i slobodne igre u kojem se dobiva uvid u reakcije dojenčeta za vrijeme hranjenja i igre u interakciji s majkom te reakcije majke na hranjenje i igru dojenčeta.

Istraživanje se provodi u svrhu izrade spomenutog diplomskog rada.

Molimo Vas pažljivo pročitajte ovaj Informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju u kojem se objašnjava zašto se ispitivanje provodi.

U slučaju da ne razumijete bilo koji dio Informiranog pristanka, molimo Vas da se za objašnjenje obratite ispitivaču u istraživanju.

Sudjelovanje Vas i Vašeg djeteta u ovom ispitivanju je dobrovoljno i možete se u bilo kojem trenutku povući iz istraživanja. Ukoliko odlučite dati pristanak za djetetovo sudjelovanje u ovom istraživanju od Vas će se tražiti da potpišete Informirani pristanak uz naznaku datuma. Informirani pristanak potpisuje i istraživač, a potpisan preslik Informiranog pristanka dobit ćete osobno prije početka navedenog istraživanja. Original Informiranog pristanka nalazi se kod istraživača ovog ispitivanja.

PODACI O ISTRAŽIVANJU

Tema diplomskog rada, u čiju se svrhu provodi istraživanje, je : Kvaliteta interakcija majka – dojenče prilikom aktivnosti hranjenja i slobodne igre. Cilj navedenog diplomskog rada je analizirati kvalitetu i specifična obilježja interakcija majka - dojenče bez čimbenika neurorizika tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre. Trajanje je predviđeno do svibnja 2022., ali se ne može točno navesti jer ovisi o slobodnom vremenu roditelja i normalnim okolnostima za dijete za izradu video zapisa. Ispitivač dolazi jednom u obiteljski dom, pri tom susretu majci daje na ispunjenje Informirani pristanak na sudjelovanje u istraživanju. Za sva dodatna pitanja, ispitivači će stajati na raspolaganju. Roditelji će dobiti upute koje aktivnosti je potrebno snimiti. Interakcija majka i dojenčeta prilikom aktivnosti hranjenja i slobodne igre bit će snimljena videokamerom bez prisustva istraživača. Na snimci će biti samo majka i dijete, dok otac ili snimač stoji iza kamere bez dodatnog uključivanja u igru majke i dojenčeta.

MOGUĆI RIZICI I NEUGODNOSTI!

Ovo istraživanje ne uključuje nikakav rizik osim uobičajenog svakodnevnog rizika.

MOGUĆE KORISTI:

Moguća korist za društvo od ovog istraživanja je dobiti detaljniji uvid u obilježja interakcija majke i dojenčeta tijekom aktivnosti hranjenja i slobodne igre.

POVJERLJIVOST I ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

Osobni podaci ispitanika bit će pohranjeni na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, anonimno, inicijalima ispitanika, sve do finalizacije diplomskog rada. Pristup podacima imat će isključivo autorica diplomskog rada te njena supervizorica.

KORIST ZA ISTRAŽIVAČA

Rezultati istraživanja bit će korišteni u svrhu izrade znanstveno-istraživačkih radova.

TKO JE ODOBRILO OVO ISTRAŽIVANJE

Ovo istraživanje odobreno je od strane etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

DOBROVOLJNO SUDJELOVANJE

Sudjelovanje u ovome istraživanju je u potpunosti dobrovoljno. Vaša odluka o tome želite li ili ne uključiti Vaše dijete u ovo istraživanje ovisi isključivo o vama. Naglašavam da imate puno pravo povući se iz istraživanja u bilo kojem trenutku i iz bilo kojeg razloga. Ukoliko želite prekinuti sudjelovanje u ovom istraživanju, dovoljno je samo to reći ispitivaču.

PITANJA O ISPITIVANJU I KONTAKT PODACI

Za dodatna pitanja o samom istraživanju možete se obratiti ispitivaču i supervizoru.

Ovaj tekst pročitajte zajedno sa istraživačem.

Svojim potpisom potvrđujem da sam informirana o ciljevima, prednostima i rizicima ovog istraživanja i pristajem da moje dijete _____ sudjeluje u ovome istraživanju.

U Zagrebu, _____ (datum).

Potpis skrbnika

Doc. dr. sc. Ana Katušić (supervizor)